

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfélféven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon*: egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezeiője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Tisztázzuk a kérdéseket.

II.

Első cikkemben kifejtvén a cura pastoralis s a belemissió fogalmát és célját s megmutatván az utóbbinak a humanitárius törekvésekhez való viszonyát: tárgyalásomnak előre kitűzött menete első sorban is arra utal, hogy — a kérdések tisztázása céljából — arról szóljak valamit, hogy mi hát a különbség s mik a különbségek a cura pastoralis s a belemissió között, s hogy mennyiben kell egyesülnie ennek a két munkának a lelkipásztori hivatal teendőiben?

A cura pastoralis a lelkipásztori gondviselés, mint neve is mutatja. egvesegyedül a lelkész munkája, melyet az ő hivatali buzgósága, hithűsége röv reá s teszen saját gyülekezetét illetőleg lelkiismereti kötelességévé. Végezi azt többé-kevésbé minden olyan lelkész, ki nem akar hűtelen sáfár lenni az Úr szőlőjében; ki ad valamit arra, hogy valami jobbnak, magasabbnak tartsák őt, mint egy adóbeszedőt avagy végrehajtót, ki csak a bérért munkálkodik. A cura pastoralis gyakorlásával a lelkész magot hinteget a gyülekezeti élet talajába, tovább fejleszti, mintegy az életben megvalósítja azon tanokat, melyek a templomi szószéken hangzanak ajkairól. A cura pastoralis ad neki egzsersmind alkalmat meglátni azt is, hogy vajjon mi hasznot hajt híveinek lelkében, gondolkodás, akarat- és érzületvilágában az ő prédikálása. Avagy talán nem méltó dolog ez arra, hogy kissé tanulmányozzuk? Ki nem félti önmagát az ítélettől, ki nem fél a maga személyének, személyi értékének megismerésétől: az a lelkész gyakorolja a cura pastoralist.

A belemissiót pedig — adott definíció szerint — a hitben élő keresztyének könyörülő szeretete, többnyire a hivatalos egyházon kívül,

de az egyház szellemében és szolgálatában folytatja.

Jól értsük meg tehát a dolgot: a cura pastoralis egvesegyedül a lelkész feladata a saját gyülekezetében, míg a belemissiót ott, a hol az virágozik, a lelkészek mellett vallásos lelkületű világi egyének, férfiak és nők, egyaránt folytatják, sőt folytatják gyakran egészen a lelkészek részvétele nélkül, felekezeti különbségre való tekintet nélkül, de mindig az Úr egyházának, az egyetemes keresztyénség lelkének szellemében, mindig Isten országa terjesztésének céljából.

„Christianus mihi nomen, Reformatus cognomen.“

Ez egy eiv, melyet én, a reformátusnak született, református vallásban növelkedett, református vallást tanító keresztyén férfi minden habozás és ingadozás nélkül vallok.

És ha én lelkész vagyok s mint ilyen, cura pastoralist akarok gyakorolni, a parochiám körébe való szorítottság mellett keresztyén nevem református jelzőjéről sem szabad megfeledkeznem, — míg ha én, mint lelkész, belemissiói munkát végzek, szélesebb körben terjeszthetem ki szárnyaimat, nagyobb munkatért ölelhetek föl, s ki kell mondanom, mert úgy van, Krisztus Urunknak igazabban tanítványa lehetek.

A Megváltó szeretete ugyanis nem abban kulminál, mikor ő Jánost kebelén tartja; sem abban, mikor három tanítványát, Pétert, Jakabot és Jánost az evangyéliomok előadása szerint háromszor is kitünteti többi tanítványai fölött; még nem is abban, hogy a föl s alá hullámzó tömegeből tizenkét embert közvetlen tanítványává teszen: hanem abban, mikor megtanítja az embereket az irgalmas samaritanus példájának követésére.

A lelkész közelebb áll akkor a samaritanusi szeretet fonséges, evangyéliomi szellemű eszmé-

nyéhez, mikor belmissiói munkát végez, mint a mikor lekipásztorkodik. Igen, mert a lelkipásztorkodást lelkiösmeretének finomabban hangolt húrjai egyszerűen lelkészi kötelességnek is kvalifikálhatják, a mint hogy adott meghatározásunkból egyáltalában nem is következik, hogy az kötelességünk ne volna.

És mik a rokon vonások a cura pastoralis és a belmissió között?

Testvérek, édes testvérek, nőtestvérek azok, a közös eredet egyszerre előtűnő típusával arcaikon.

A keresztyénség talaján, Isten anyaszent-egyházának kerítései között, Krisztus Urunk szereteti lelkétől körülengedezve áll az a ház, melyben ez a két nőtestvér, a cura pastoralis és a belmissió születtek. Mint két égi tünemény, összeölelkezve haladnak ők fölöttünk, a világosságban gyakran együvé olvadva, úgy hogy őket egymástól megkülönböztetni alig, vagy épen nem lehet.

Mindkettő a nyomort, a testi, szellemi, erkölcsi és lelki nyomort akarja megszüntetni, tehát a fizikai nyomorúságot, s egyszersmind azt, a mi ennek szülőanyja, vagy akár nevelt gyermeke: a lélek nyomorúságát, a bűnt.

Mindkettő Isten országa érdekében munkálkodik, a lélek szeretetéből indul ki. Mindkettőben azt mutatja ki az ember, hogy él a Krisztus Lelke közöttünk, hogy az Úr nem hiában járt ide lenn a földön.

Beismerem azonban készséggel, hogy mindaz, a miket e cikkben eddig mondtam, csak elméleti értékű fejtegetés.

Lássuk hát a dolgot gyakorlati szempontból.

Felöllelheti-e a lelkész ugyanazon maga személyében a cura pastoralis mellett a belmissiót is?

Allok azon definíció mellett, a melyet első cikkemben a szóban forgó két fogalomról adtam. A legkitűnőbb theoretikusok után állítottam össze főként a belmissiónak nálunk még kevésbé közeleltű meghatározását.

Bárki mondja is, nincsen annak igaza, — *elméletileg* — a ki szerint a belmissió egy volna a cura pastoralissal.

De *gyakorlatilag* — és természetesen ez a fődolog — mi nálunk, a mi viszonyaink között a kettőt egymástól elválasztani, megkülönböztetni nem lehet, nem szabad.

Az elmélet emberének tehát szabad azt megállapítani, lehet azt tudni egy lelkész templomi katedrán és egyéb szoroson lelkészi teendőin kivüli, általunk már körülírt lelkipásztori munkáinak szemléleténél, hogy ez inkább a cura pastoralis, ez pedig inkább a

belmissió körébe vág: de gyakorlatilag úgy egybe kell azon két munkakörnek olvadnia, olyan egyenlő értékűeknek kell azoknak lenniök, tehát olyan egyenlő gonddal, szeretettel, odaadással végeztetniök, hogy a laikus szemlélő megkülönböztetést közöttük tenni ne tudjon.

Nemde, a ki épülés végett templomba megy s ottan valóban el is éri czélját: nem keresi azt, hogy milyen jellegű prédikációt tartott a lelkész, analytikust, synthetikust, vagy synthetiko-analytikust-é? Ő épült — és ez neki elég.

Tessék ezt szóban forgó tárgyunkra alkalmazni.

A belmissiót a külföldön többnyire a hivatalos egyházon kivüli egyének, férfiak és nők, végezik.

Jó volna-e ez így mi nálunk is? Rá bízuk-e az egyház-építés ezen nagy munkáját egészen a világi elemre, vagy tán egészen kirekeszszük ezt a munkából, s végezzük azt teljesen mi magunk? Avagy hagyjuk tán a dolgokat boldog non-chalance-szal folyni, a hogy eddig folytak, s ügyet se vessünk erre a külföldről ide ránk erőszakolt, csak egyes rajongó lelkek által dédelgetett, már is sárgulni, aszni kezdő növényre?

A világi evangélisták nálunk való alkalmazásának vagy nem alkalmazásának kérdésével harmadik és egyszersmind ezúttal utolsó cikkemben szándékozom foglalkozni. Most ezen tárgy lényegébe való mélyebb behatolás nélkül azon nézet mellett óhajtok pálczát törni, hogy a lelkészi hivatal teendőiben a legszebben egyesülhetnek úgy a cura pastoralis, mint a belmissió munkái.

Igenis, határozott és semmi ellenkező érvelés által vissza nem verhető, le nem győzhető nézetem az nekem, hogy a mi lelkészeinknek, épen ebben a mi korunkban, mikor az új egyházpolitikai törvények folytán a legnagyobb válság szélén áll egész egyháztársadalmunk; mikor egyházunk a szabadelvűség szellemének fuvalmára épen úgy emelkedhetik eddigi helyzetéből, mint hivatalos szolgálóinak esetleg bágytag tétlensége, vagy hideg lelkiösmeretlensége folytán teljesen alá is szállhat, oldott kévévé hasonlónak lehet; mikor tudatlan, vagy hamis próféták hitegető beszéde a vallás szabad gyakorlásának oltalma alatt, ezentúl oly könnyen megmételyezheti hiveink lelkületét, hozzánk tartozó, reánk néző egyháziasságát: hitem és meggyőződése, hogy lelkészeinknek most már teljes fegyverzetökkel kell kiállaniok a küzdelem sík terére, mely nem csak a kathedra szűk területe, hanem az egész társadalom, a földi világnak azon területe, hol a mi szavunkat

meghallgatják. Ki kell hangunkat emelni a templomok tornáczainak boltozatai alól, s az egyeseknek házaiban, a családok köreibe, az iskolában, mindenütt, mindenütt hangoztatnunk kell, alkalmas és alkalmatlan időben egyiránt, az evangélium igéit.

Lelkipásztoroknak kell tehát lennünk! Tetszik, vagy nem tetszik: azon ügy szentsége parancsolja azt, melynek szolgálóiul magunkat *elszántuk*, melynek végzésére magunkat ünneplés és szent esküvel elköteleztük.

És, ha a belmissió nálunk még nem annyira külföldi mint inkább szélesebb körben kétségkívül meg nem honosodott intézmény: annak egyes munkáit megismertetni, az életbe átvinni s aztán helyes irányban vezetni ismét csak a mi lelkészeink dolga lehet.

Ugy-e, ha van lelkészünk, ki bár ezekben nem ért velem egyet, de mégis volt olyan jó, hogy figyelemmel elolvasta első cikkemet, melyben hat pont alatt soroltam elő a belmissió célját, vagyis munkakörét: jóízűen fog mosolyogni az én együgyű idealismusom fölött, mely mesterlegény- és szolgáló-beszállókat, keresztyén ifjusági szövetkezeteket akar szervezni, a diaszpórákban elszéledt hitsorsosokat össze akarja szedni, s megjelöli a nagy sociális kérdéseket is, melyeket a belmissió van hivatva helyes megoldásra juttatni.

Ugy-e jóízűen fog mosolyogni, hogy aztán én azt a belmissiót hozzá akarom csatolni a cura pastoralishoz?

Bocsánat, jöjjünk tisztába ezzel a kérdéssel is.

Ugy vagyok meggyőződve, hogy a mely egyházi beszéd jó valamely főiskola oratóriumában, vagy egy nagy városi gyülekezetben, az mint esőtlen felhő fog elvonulni egy kis falusi gyülekezet feje fölött, nem hatol be annak fejébe, szívébe, meggyőződésébe, akaratába, vagyis nem fogja azt építeni. És viszont. Hiszen mindig és mindenben az adott körülményekhez, a fenforgó viszonyokhoz, a létező szükséghez való okos alkalmazkodás, az actualitás a fő dolog. Így kell ennek lenni templomi beszédeinkben.

De épen így kell gondolkoznunk a cura pastoralisról s a belmissióról is. A mi szükséges, tehát jó munka lehet egyik helyen, az föltétlenül szükségtelen, tehát nem is jó a másikon. De nyomor és bűn, egy vagy más alakban, mindenütt, kivétel nélkül mindenütt van. Ragadd meg s enyhítsd, pusztítsd sokélű fegyverzeted valamelyikével azt, a melyik legjobban ellene áll lelkészi hivatalod hivatásának, sikerének.

Ilyen magyarázat mellett, melyet a józan ész követel, talán megszűnik az a mosoly, s komolyra vált arczczal kérdezzük: de hát hogy, milyen segítséggel kezdjünk hozzá ahhoz a cura pastoralishoz, mely a belmissiót is egyeíteni akarja magában?

Meg fogom kísérteni, hogy ezen nagy és nehéz kérdésre is feleletet adjak.

Csiky Lajos.

Mit cselekedjünk hát?

Abban a felette érdekes, és azt hiszem, hasznos vitatkozásban, mely a Debreczeni Prot. Lap hasábjain pár hét óta a belmissió kérdése körül foly, a már eddigelé is felhozott pro és contra érvek megismerése után, önként teszszük föl magunknak azon fontos kérdést: mit cselekedjünk hát? Melyik út hát az igazi, mely minket célunkhoz vezet és egyházunkat is éhajtott erőhöz, dicsőséghez juttatja?

Két út vált ki a folyó vita következtében. Egyik a konzervatívok útja. Ezen kívánnak haladni — hiszem, hogy teljesen jó reményekkel — azok, kik az egyházi életben minden újítástól, minden új munkától félnek, s a szabadabb mozgástól aggódnak. Ezek körülzárták magokat; behúzódnak a negyedfélszázaddal ezelőtt ásott árkok mögé, a konfessiók és kánonok belsejébe. Mert hogy régen ezek igen erős várak voltak az ellenséggel szemben, úgy remélik, hogy most is ott a legjobb, ott a legbiztosabb az állapot, hogy onnan meg lehet most is győzni ellenfeleinket, sőt, hogy onnan belülről hódítani is lehet.

A másik út azok útja, kik nem ugyan hitelvekben, hanem a külső munkákban liberálisabbak, vagy ha úgy tetszik, radikálisabbak. Tiszteletben tartják ezek is, sőt fenn is tartják és védik azokat a régi sáncokat, de nem húzódnak ezek mögé mindig, hanem onnan ki-kijárnak és a keresztyén életnek újabb meg újabb fegyvereit is megpróbálják, új védelmi és hódító eszközöket is megkísértenek, mert hát látják, hogy nemcsak a státusháborúban, hanem a szellemi és vallási világban is új fegyvereket találtak fel mások, talán épen a mi ellenségeink. Azt pedig tudjuk, hogy az új fegyverek mindig meggyőzik a régi fegyverzetű hadsereget. Königrätznel is azért vertek meg bennünket a poroszok.

Az hát a nagy kérdés manapság, hogy a Krisztus katonáinak kellene-e új fegyverek, vagy pedig a régiekkel többre lehet menni? Az a nagy kérdés, hogy a régi fegyverekkel meg tudtuk-e legalább embereink több részét védeni a több oldalról támadó ellenségtől; hogy nem igen sok emberünk esett-e áldozatul fegyverzetünk hiányosságának? Nem vesztettünk-e el sok, igen fontos őrállomást; vagy ha ott vagyunk is bizonyos pontokon: ezeken a mi szellemünk, a mi irányzatunk, vagy jobban mondva, általunk az evangélium szelleme és ereje-e a vezető, irányító hatalom?

Én, mikor e kérdések előttem állanak, úgy találok, hogy ezekre őszintén csak úgy felelhetünk, ha „nem”-et mondunk. Hiszen még az ő Debreczenben is a katholicizmus szele sokszor legyőzi már a kálmínista szellemet. Hát másutt? És sok helyen még mennyi fajta ellenség gyengíti erőnket?!

Szép és felemelő tudat az valóban, keresztyénnek és hozzá kálmínistának lenni; én is büszke vagyok erre; de megvallom, ez a büszkeség nem tesz elbizakodottá

annyira, hogy azt mondjam: elég, hogy az vagyok; hogy a környező bajokat, a fenyegető veszedelmeket ne lássam, és hogy ne jöjjenek arra a meggyőződésre, hogy kálvinistaságunk pusztá hangoztatásával bizony meg nem állhatunk.

Be kell látnunk, hogy körülöttünk megváltozott a világ. Az emberek egész felfogása, gondolkozása, életmódja megváltozott. De változott, a mint tudjuk és pedig óriási nagyot változott épen szemünk láttára minden egyháznak, minden felekezetnek külső, egymáshoz és az államhoz való jogviszonya is. A szabadelvű felfogás győzött a törvényhozó házban; bizony ez a szabadelvű felfogás kimegy ám a nép közé is, áthatja az a népet is; és bizony, ha minden erőnkkel mi nem irányítjuk, nem vezetjük, s az evangéliom erejével őket meg nem fogjuk: attól tartok, hogy úgyannyira szabadok lesznek, hogy jó nagyrésze majd semmit se ad keneteljes beszédeinkre. Kivált akkor, ha csak pár ölnyi magasból, a templomi szószékből szólunk csak hozzájuk.

Én azért az életet nézem úgy, a mint van. Az emberek állnak előttem, a mint rabul ejti őket az új kor szellemi iránya: a szabadság. Jó azért idején használni az arany féket: az evangéliomnak kötő, vonzó, egyesítő erejét és minden út- és módon ezzel Krisztushoz vonni a lelkeket. Jó, idejében kivetni Krisztus jelenlétében a hálót, hogy megtarthassuk a lelkeket a mi vizeinkben, mert könnyen elhalászsza őket más élelmes halász.

Már ezekből is nyilvánvaló az én erős meggyőződésem a belmissiói munkák égető szükségessége felől.

De hát mit akarok én ezek felsorolásával? Hát van olyan ember, vagy épen lelkész, a ki másként érez, másként gondolkozik? Az írárok azt a furcsa és különös ténytet mutatják, hogy sok van ilyen. Ha nem volnának ilyenek, nem ítélnék el, nem kicsinyítenék, nem gúnyolnák azt a nagyon csekély munkát, a mit némelyek — a hivatalos munkákon felül — tesznek a lelkekért és az egyházért. Mi úgy látjuk, hogy ez még kevés, ellenfeleink meg már soknak állítják. Kevésnek látjuk, mert még így is sok a betegség, a mi gyógyításra vár.

Hányan támadták meg, kifogásolták p. o. a nálunk rendezett vallásos estélyeket. Egyik kollegám azt mondja, nem tartja megengedhetőnek; attól fél, hogy az öreg Geleji Katona rosszat mondana róla, ha látná; a másik meg azt mondja: sívár, üres, hogy mise, körmenet stb. Sajnálom ugyan az ilyen véleményeket, de megváltoztatására egyebet nem tehetek, — messze lévén egymástól — minthogy egész határozottan azt mondom: az illető kollegák nagyon tévednek. Ép az ellenkezője igaz, a mit mondanak. Én jónak, üdvösnek, eredményesnek, szükségesnek látom, pedig még az én látó érzékem sem romlott meg úgy, hogy ferdén lássam a tényeket. Higyje el mindenki, ha úgy volna, a hogy mondják, már az első kísérletnél abba hagytam volna a dolgot; de folytattam és folytatom, mert egy nagy eszközt bírok ezen estélyekben elveink, eszméink terjesztésére.

És hogy ezen vagy más, a körülményekhez alkalmazott belmissiói munkálkodás, p. o. a konfirmáltak egyesületével való foglalkozás; és általában a konfessiók rideg betűin való tümelkedés, de másként azok szabad szellemében való munkálkodás, megfosztana engem, vagy más társamat a *kálvinistaság* bélyegétől, mint ezt Eröss barátom mondja, ezt már csak azért sem fogadhatom el, mert hiszen maga a *kálvinizmus épen társadalmi tekintetben a legnagyobb mérvű radikálizmus volt*. Kálvin bizony belenyúlt a társadalom minden intézményébe, de a családok és egyesek életébe is, míg aztán az evangéliom és a maga erejével áthatotta egész Genf

lakosságát. Bár mi is úgy tudnánk cselekedni, mint ő!! Bár olyanok lennénk, mint ő, mert Kálvin a szó szoros értelmében evangélizálta nemcsak Genfet, de a népeket és országokat is.

Aztán meg, hogy kálvinistaságomat nem vesztettem el, már csak az is igazolja, hogy épen egyik vallásos estélyen Kálvin hatásáról, társadalmi működéséről olvastam fel, olyan emberek előtt, kiknek tetemes része még alig hallott valaha Kálvinról, s a mit hallott is, rosszul hallotta. Az élet és a cselekedet így czáfolja meg sokszor az emberek állításait.

A felmerült vitatkozásokban különös figyelmet érdemel magának e becses lapnak, a Debreczeni Prot. Lapnak álláspontja is. Látva a felelős szerkesztő megjegyzéseit, az ember azt gondolja, hogy az egész hivatalos Debreczen kárhóztatja azt a törekvést, azt a munkát, a mit mi itt e nemzetiségi vidéken épen egyházunk érdekében teszünk, s hogy a szabad, önkéntes társadalmi munka előtte nem kedves. Mert hisz a felelős szerkesztő a tényeknek és valóságnak megfelelő tudósításokat? és! jelekkel látja el, hogy ezekkel gyengítse a tudósítás, illetve a tények értékét.* Azonban én örömmel és megnyugvással vagyok e tekintetben is eltelve, mert az az álláspont csak a felelős szerkesztő álláspontja, nem egyszersmind azoké is, kikre mi, mint lelkészek, vezéreinkre, útmutatóinkra tekintünk e nagy egyházkerületben. Jól esik e tekintetben közölni Debreczenben élő vezérférfainknak nyilatkozataiból. A theolodusok Közlönyének jubiláris számában nagyérdemű püspökünk így ír: „Az új idők azt kívánják, hogy készüljünk a harcra. Versenyképes emberekre, misszionáriusokra van szükségünk. Megszüntünk adminisztrálni, nem leszünk többé hivatalnokok... Uj tér nyílik előttünk, mely megvult ugyan eddig is, de a hivatalnokká lett pap sokszor kevésbé vehette s vette figyelembe. Ez a tér a híveinkkel való mentül sűrűbb érintkezés... Lelketlen, sívár, hitnélküli, a hamis próféták kezeibe juttatja a népet, mely vágyik már is a kielégítés után.“

De nézzünk tovább. A debreczeni theologia lángoló hitű és buzgalmú tanára Balogh Ferencz, kinek a Krisztus szeretetétől égő nemes lelkétől oly sok ifjú, köztük én magam is, a ker. hitnek égő szikráit nyertük, — ugyanott ezen jubiláris lapban így nyilatkozik: „A ker. társadalomnak, az építő egyháznak feladata egyletek, társulatok szervezésével a belmissiói tevékenységnek újabb mezőket nyitni, azokon aztán a lelkészek, minél képzetebbek lesznek, annál döntőbb és irányadóbb részt vehetnek.“

Végül közlöm még az oly tevékeny, buzgó Csiky Lajos hittanárnak is idevonatkozó mondasát. „Legyetek missionáriusok gyülekezeteitek körében, kik utána mentek az elveszett juhoknak, hogy megmentsetek azokat... Nekünk több munkát kell végeznünk, mint elődeinknek kellett“ stb.

Ime, a három vezéralak nyilatkozata a belmissió tárgyában. Jól esik, hogy ezeket bemutathattam azoknak, kik ingadoznak és kételkednek. Itt bizony képtelenség az „Eddig és netovább“-féle elvek hangoztatása. A belmissiói munka társadalmi munka, nem a hivatalos egyház munkája. Itt nem lehet zsinórt húzni, hogy mind a 2000 ref. pap a mellett járjon csak, ne pedig úgy és akként járjon el, a mint azt helyi körülményei, az őt környező társadalom s híveinek állapota, szokása, művelt-

* Nagyon jól ismerem felelős szerkesztőnk lelkületét, s mondhatom, hogy ő, a lelkiösmeretes, és az egészen egyházi irányú tevékenység embere, becsüli a szabad, az önkéntes társadalmi munkát is, sőt feljebb becsüli azt a szorosan előírt, megszabott keretek közt végzett, azon túl tekinteni nem akaró munkánál. *Helj. szerk.*

sége, vagy épen hibája, gyengesége kívánja. Egyetemesen kötelező útasításokat ezen egyháztársadalmi munkákra nézve a felsőbb hatóság nem adhat, csak irányt jelölhet, javasolhat; de másfelől a szabadon munkálkodókat sem idézheti törvényszék elé, mint ezt némelyek már szeretnék.

Egyébként legyen szabad nekem azt hinni, hogy azok is, kik felszólaltak a belmissiói munkák ellen, kik ezeket erősen kifogásolták, meg vannak győződve a mi törekvéseink s céljaink nemes voltáról. Mert higgye el különösen az én kedves barátom, Erőss Lajos, hogy azért, mert a cél felé futunk, még nem vagyunk ám *jézsuiták*. Pál is a felé futott. Hiszem, hogy minden paptársam a felé fut s arra néz: azért csak nem adjuk át magunkat a jézsuitáknak. Az ő céljaik mások: az uralom, a kincs, a hatalom; eszközeik is mások, mint a mi szerény munkaeszközeink, melyeknek nincs más célja: megnyerni az embereket Krisztusnak s boldoggá tenni Ő benne a lelkeket.

Sok állításra kellene vagy lehetne még reflektálnom azok között, melyek itt-ott ellenünk felhozattak. De úgy nagyon hosszú lehetnék. A körülmények adnak még alkalmat máskor is szólni.

A mint látom, a népből is kezdenek a tárgyhoz szólni. Az Ökröss Mihályok felszólalása — mint a szerkesztő úr is mondja — komoly figyelmet érdemel. Ő csak egy a sok közül.

Meg kell értenünk az idők jeleit és meghallani a lelkek vágyakozását, kiáltását.

Keljünk fel és elégítsük meg az éhező sokaságot!

Az Úr minket elhívott. Felelősségünk nagy, mert a lelkeket tőlünk kéri számon az Úr, a lelkek örökkévaló Főpásztorja.

Nagy-Kikinda.

Fekete Gyula,
lelkész.

Levél a szerkesztőhöz.

Budapest, 1895. jul. 20.

Kedves Barátom!

A „Debr. Prot. Lap“ legutóbbi száma súlyos vádakat támaszt ellenem, melyeket hallgatással nem melőzhetek. Kérlek azért, légy szíves a következő néhány sornak a „Debr. Prot. Lap“ legközelebbi számában helyt adni.

Az egyik vádat Madarász Imre karczagi ref. lelkész úr zúdítja ellenem, illetőleg „egy theol. tanár és egy ref. lelkész ellen.“ Nyilvánvaló, hogy engemet ért, s Fekete Gyula, nagyikindai ref. lelkész. Igazán csodálkozom, hogy egy oly tekintélyes lelkész, mint Madarász Imre úr, ily vádat támaszt s pedig támaszt Fekete Gyula t. barátomnak az egymásért való imádkozásra vonatkozó s a „Debr. Prot. Lap“ban közölt világos, okos és határozottan biblicus fejtegetései után. Valóban semmi sem áll tőlünk inkább távol, mintsem hogy közbenjáróknak tekintsük egymást. A keresztyén közösségből kifolyólag, az Úr Jézus parancsolatai alapján (Máté VII, 2—11, Ján. XIV, 13—14), Pál apostol szellemében imádkozunk egymásért, egymás munkájának sikeréért, nem azért, mert imádságainkat érdemszerzőknek tekintjük, hanem mert kötelességünknek tartjuk az Úr Jézus parancsolatainak teljesítését, s mert bízunk a mi kegyelmes Istenünk *igéreteiben*. Megjegyzem egyúttal, hogy Fekete Gyula t. barátom egy *magánlevélben*, melyben a gyülekezete körében alakult konfirmándusok egyesületéről írt, mondotta azt, a miből most vádat kovácsolnak ellenünk, hogy imádkozzam az általa alapított egyesület felvirág-

zásáért. Én aztán levelét a „Hajnal“-ban lenyomattam, mert érdekesnek és méltónak tartottam a lenyomatásra. S ha Pál apostol az efézusbelieket (Ef. VI, 18—19), — meg más keresztyéneket is — felszólította, hogy imádkozzanak érte, hát ezt mi is megtehetjük, sőt, ha igazán a Krisztus hívei vagyunk, meg is cselekeszszük. Arról mi nem tehetünk, hogy a pápisták olyanokhoz is fordulnak, a kik az ő kérésükről tudomást nem vehetnek s arról sem tehetünk, hogy ők a szentek imádságainak érdemszerző s kiváló jelentőséget tulajdonítanak. Mi e pápista bűnökbe nem estünk, de azok által sem, meg prot. félreértések által sem engedjük elrettentetni magunkat keresztyén jogaink és kötelességeink gyakorlásától. Nagyon kérem azért Madarász Imre lelkész urat, mint a kit igazságszerető embernek ismerek, hogy vádját visszavonni szíveskedjék. Levelének hátralevő részéről nem gondolom, hogy rám vonatkozik. Én kétségkívül olyan horrendus belmissiót, a melyet ő leír, nem gyakorlok. Ha gyakorolnék, bizonyára most egy éve, mikor Madarász Imre úr vendégszerető házában jártam, nem üdvözölt s köszöntött volna fel, mint a ref. egyház egyik kiváló férfiát (a mire én természetesen megjegyeztem, hogy én csak kicsiny, de kétségkívül egyházam javáért minden áldozatra kész tagja vagyok a ref. egyháznak). A confessiókat is nagyon becslöm, de azt vallom, hogy előbb voltak igaz kálvinisták, mint confessiók, tehát nem a confessiók teszik igaz kálvinistává az embert, hanem az Isten kegyelme, az Úr Jézus Krisztusban vetett élő hit s a Lélek által megtisztított, megerősített szigorú puritán jellem. Minden jóra való confessió szerint is az Isten kegyelmét, a megfeszített és feltámadott Krisztust kell hirdetni az Isten igéje alapján s nem lehet a confessiók által megnyerni a lelkeket, hanem az Úr Jézusnak, ez élő személyiségnek, hatalma és isteni szeretete által.

Most már még egy megjegyzést kívánok tenni az „Ébresztő“ szerkesztőjének ama nyilatkozatára, mely szerint a „Keresztyén“, meg a „Hajnal“ baptista lapok. Hát én nem tudom, hogy kerülünk együvé, t. i. a „Hajnal“, meg a „Keresztyén“. Hiszen ép a „Hajnal“ kelt ki a „Keresztyén“ olyan állításai ellen, a melyek a szentírással meg nem egyeznek (pl. hogy emberi társaság újjászületést eszközölhet). Talán mert 1500 bibliát adományozott a konfirmációi ünnepélyeken leendő kiosztásra? Hát a konfirmációi intézmény e támogatása baptista dolog, pláne krypto-baptistaság? Mert hiszen a Szerkesztő úr azt mondja, hogy nincs rá kiírva, hogy baptista, de különben baptista. Ugyan gyöngé lehet a Szerkesztő úr argumentáció készlete s nagyon kicsiny lehet az igazságérzete, hogy ilyen merőben alaptalan ráfogásokat bocsát világgá. És én remélem, hogy az elfogulatlan tiszántúli ref. lelkészek nem visszhangozzák Szerkesztő úr (már t. i. az „Ébresztő“ szerkesztője) ráfogásait. A kinek vagyon szeme a látásra, az bizonyosan örülni fog és hálát adni az Istennek, hogy mi — már t. i. a kik itt Budapesten velem egyetértenek — a ref. egyház e válságos korszakában valóságos bibliai szellemet, pozitív keresztyéni erőket öntünk az egyház beteg testébe. És én merem állítani, hogy az „Ébresztő“ sokkal helyesebben tenné, ha buzgalmát a hitetlenség, közönyösség, érzékiség, megmerevedettség és megcsontosodottság álmában szendergők felébresztésére fordítaná. No de különben majd meglátjuk, mire megy? Ugyan megkedvelteti-e majd azokkal, a kik ma már templomba nem járnak, a Jézus istenségét nem hiszik, a bibliát családjuk körében soha ki nem nyitják, a kik káromolják az Istent, a kik daczára a Madarász Imre úr által

hirdetett egységnek, az egyház gyengébb részein önkéntes munkával s áldozatkész szeretettel segíteni nem hajlandók, az — **egyháziasságot?** Ugyan kérem, melyik magyar confessio szól erről a német eredetű „Kirchlichkeit”-ből magyarosított szóról? Milyen homály van e szó körül! Engedje meg a Szerkesztő úr, hogy kinyilvánítsam azt a meggyőződésemet: *határozottabb* igazságokat kell hirdetnie, mint a milyenek e szavak: egyháziasság, vallásos buzgóság, ha az egyházat reformálni akarja. Engedje meg egyúttal kijelentenem, hogy ha igazán komoly óhaja a ref. egyház felvirágoztatása, akkor útaink összeérnek. Mert mi ugyan többet akarunk. Mi azt akarjuk, hogy az evangéliumi erők az egész magyar nemzetet át- meg átjárják s tegyék ezt a népet hatalmassá, boldoggá, dicsővé, hogy irtsák ki belőle a vakhitet, érzékiséget, lanyhaságot, hogy ne legyen elhagyatott és nyomorult egy magyar sem, hogy a paráznaság bűnének örvényébe egy magyar anya se lássa letaszitva leányát s hogy honarúlonak s nemzete fáján áskálódó féregnek tekintessék a részeges, a hitvány, a ledér, a pulya, a parázna s hogy a nemzetiségek ne a káromkodást tanulják meg először a magyartól, hanem a vidám, megelégedett, anyagilag és szellemileg magas fokon álló nép ajkairól Isten-dicsérő ének szálljon fel mindenfelé, templomokban s a családok körében is. Mi mindezt akarjuk! Hanem azt tartjuk, hogy erre a legjobb út a református és a vele testvér evangélikus egyház fel-támasztása a tespedésből. E két egyház az igazi, erős és józan evangéliom letéteményese. Azért mi élővé akarjuk tenni a holt hitet, hasznosítani akarjuk a rejtve levő kincseket. Azért mi nem félünk semmi veszélytől.

A seregek Ura velünk van s a Jákob Istene a mi várunk!
Isten áldását kívánva, s kérve (ez már a Debr. Prot. Lap helyettes szerkesztőjének szól) újból, hogy soraimat közölni szíveskedjél: vagyok igaz barátod

Szabó Aladár,
tanár.

TANÜGY.

Elnöki megnyitó beszéd

a Gönczy-egyesület f. évi július hó 6-án tartott közgyűlésén.

(Folyt. és vége.)

Közönségesen tudva van, hogy a tanítóképzők aránylag igen ifju intézetek. Azt is tudja csaknem mindenki, hogy ezen, a szükség kényszerítő nyomása alatt létrejött intézetek nagy bizalmatlansággal találkoztak, sok nehézséggel küzdöttek s részben küzdenek ma is; kicsinylésben, megalázásban volt bőven részükhöz. Sokszor, különösen eleinte, magok a tanítók támadtak ellenök s minden gáncs közt, épen ezek a támadások estek a leg-érzékenyebben. Ma már e tekintetben változott némileg a helyzet.

A milyen a tanító, olyan az iskola, és a minő a tanítóképző-intézet, átlagosan olyanok a belőle kikerülő tanítók is. Ezek a ma már bizonyítást sem igénylő közhelyek jelölik a szoros viszonyt tanítóság és tanítóképző intézetek között. Nem is igen akad már értelmes tanító, ki a tanítóképzők ügyét a tanítóság ügyének ne tekintené.

A tanítóság érdekében, annak szellemi kiképzése, általános és szakműveltsége alapfeltételeinek megadása, s a mi ezekkel szorosan összefügg, megillető társadalmi állása és kellő anyagi javadalmazása kivívásának és biztosításának céljából létrejött ezen intézetek azonban,

mint idegen földből átültetett csemeték, nehezen fogamzottak meg s csak lassan indultak növekedésnek. Ma is küzdelem az életök. Eltekintve ugyanis a régibb keletkezésű, de csakis a legégetőbbben érzett szükség kielégítése céljából felállított, hiányos berendezésű és ellátású intézetektől, az 1868. évi népoktatási törvény alapján létrejött vagy ujonnan szervezett tanítóképzők, fennállások és ujjászervezésök 25-ik évfordulóját ünnepelelték a közelebbi mult év folyamán, s mégis azt tapasztaljuk, hogy e negyedszázad nem volt elegendő teljes bizonyossággal megállapítani ez intézetek irányát, helyzetét, szervezetét egyöntetűen, nem volt elég idő határozottan megjelölni s a köztudatba átvinni, hogy mennyiben általános műveltséget nyújtó középiskolák, mennyiben szakiskolák, praeparandiák-e vagy szemináriumok? Ma is halljuk még itt-ott, de elég sűrűn felhangzani: miért tanítják ezt vagy azt a tanítóképzőben? mi hasznát veszi ennek vagy annak az ismeretnek a leendő tanító? Mit kívántok annyit a képesítő vizsgán? elég, ha azt tudja, a mit tanítani kötelessége lesz! És hagyján, ha a tanítói állás kicsinylői, a nevelés és oktatás ügyével mit sem törődők, annak fontosságát belátni nem tudók aikáról hallunk ilyen szöveget (mert vannak ám ilyenek szép számmal); de midőn iskolafelügyelők, tanárok, sőt tanítók nyilatkoznak így: nagyon szomorú jelenség. A tájékozatlanság bizonyos jele. A nevelés és tanítás munkájának meg nem becsülése, lealacsonyítása, a tanítói állás megalázása. Az ily felfogás nyilatkozik aztán ama gögös kijelentésekben: „hát még egy 4 gyzmási osztályt végzett tanítónak van önálló véleménye?” — mintha ama másik 4 év alatt, mit a tanítóképzőben eltöltött, abc-n kívül egyébvel sem foglalkozott volna! Ez ad jogot némely gépies munkát végző kezelő hivatalnok nagyképűségének, melylyel alátékint olyan a milyen szakvizsgálat nyújtotta képesítésének ügyvélt magaslatáról a tanítók szerény helyzetére.

De ne feledjük, vannak ugynevezett tanítóképzők is, — csaknem kivétel nélkül felekezeti — melyek az említett felfogásnak hódolva, osztogatják a diplomát boldognak, boldogtalannak, ha irni-olvasni tud. Magántanulók száma felülmúlja a rendes tanulókat, az elemi iskolákból toborzák tanítványaikat s két-három év alatt mestert faragnak belőlök. Hogy ezek a csodadoktorok aztán ép oly romlására vannak a tanítók becsületének, társadalmi állásának, mint az őket diplomával ellátó intézetek a többi tanítóképzőnek: feleslegesnek tartom bizonyítani. Egyre azonban ki kell terjeszkednem. Maga az a körülmény, hogy az egyes tanítóképzőkben sem a felvétel, sem a tantárgybeosztás, sőt a tanfolyam éveinek száma sem egyezik, — többnek nincs gyakorló iskolája, felszerelése semmi, vagy felettébb gyarló, több helyen a gimnásiumnak mintegy appendixe, fattyuhajtása s nem önálló intézet: elkerülhetlenné, égetően szükségessé teszik a népoktatási törvény revisióját, úgy a szorosabb értelemben vett népiskolák, mint a tanítóképző intézetek szempontjából.

Huszonöt év tapasztalatára hivatkozhatunk! Elég időnk volt belátni, hogy a jelen állapot tarthatatlan. A tanítóság szellemi, erkölcsi reputációja, s a mi azzal szorosan összefügg, anyagi érdeke kívánja, sőt követeli, — nem tekintve a nemzetiségi fészkelődésekre, melyeknek tenyésztő melegágyai közt nem utolsó helyet foglalnak el épen a leginkább kifogásolható tanítóképzők, — a népoktatási törvény módosítását. Legyen megszabva, mint a középiskolákra nézve, a minimum, minek teljesítésétől a nyilvánossági és oklevél kiállításai jog függ. Biztosítson az állam nagyobb befolyást, ille-

tőleg gyakorolja felügyeleti jogát a tanítóképzés és képesítés körül. Legyenek jó tanítóképzők s azokból jó tanítók kerüljenek ki.

De épen az a kérdés, hogy a mi viszonyaink közt milyen a jó tanítóképző? Ha in idea beszélhetnénk jó tanítóképzőről, mint dr. Brooks Eduárd a kolumbiai világkiállítás nevelésügyi congressusán, hamar megtudnánk egyezni. Esményi tanítóképzőről lévén szó, állítanánk tanítói szemináriumokat, 2—3 éves tanfolyammal, hova csak érettségi bizonyítvány alapján vennők fel a tanulókat. E főiskolák egyedül szakképzettséget nyújtanának, neveléstani és filozófiai tanulmányok alapján. De hol állunk mi ettől 300 frtban törvényesen megállapított tanító-fizetési minimummal? Ne álmödozunk tehát, hanem vessünk számot a tényleges viszonyokkal!

Hogy a tanítók fizetése, társadalmi állása, a tanítóképzés és képesítés, a tanítói oklevél külső és belső értéke egymással szorosban egybefüggő kérdések: kétségen kívül bizonyos. Sőt az is könnyen belátható, hogy mindezek sarkpontját a javadalmazás ügye képezi. E tekintetben történt ugyan az 1893. XXVI. törvény-cikk megalkotásával valami, de oly édes kevés, hogy azzal a javadalmazás ügyét megoldottnak senki sem tekinti. Egy-két évre elodáztatott a kérdés, de nem oldatott meg. Nem, mert a tanítóanyag helyzetének javítását sürgető jogos kívánságok teljesítése elől a kormány és országgyűlés, már csak a fenyegető mértéket öltött tanítóhiány miatt se térhet ki sokáig. Igen, a mindinkább érezhetőbbé lett tanítószükség és a tanítóképzői ifjúság létszámának általános alábbszállítása, siettetni fogja e kérdés gyors és méltányos megoldását. Már a legutóbbi miniszteri jelentésben Eötvös Loránd báró egész őszinteséggel feltárja, hogy 8131 tanító hiányzik és a tanfelügyelők igazolják, hogy immár nem csak 300 frtos, de 400 frtos állomásokra sem pályáznak képesített tanítók. Ha hozzá vesszük ezekhez az egyes tanítóképzői igazgatóságoknál halomra összegyűlt fizetéslevelek és megkeresések sokaságát, melyeknek tulnyomó nagy részét teljesítetlenül vissza kell küldeni: egész nagyságában előtünk áll a tanító-hiány. Minden más pályára tömegesen tódul az ifjúság, de tanítónak lenni aránylag igen kevés határozza el magát. Hogy miért? könnyű belátni. Könnyű különösen akkor, midőn a sokkal kevesebb készütséget, iskolázottságot és intelligenciát igénylő állások nagyobb anyagi javadalmazást, a közfelfogás szerint tiszteltebb és előkelőbb társadalmi helyzetet biztosítanak. Melyik szüle költözik tehát, éveken át fia érdekében, hogy tanítónak legyen, mikor más pályán könnyebben és hamarabb előnyösebb állásba jut? A tanító-hiány első és legfőbb oka a tanítók javadalmazásának csekélységében s ebből kifolyólag a tanítók állásának a társadalom előtt alárendelt jelentőségében áll.

A közoktatási törvényt tehát főben és tagjaiban, általánosságban és részletben revisió alá kell venni. Népiszkolai tanügyünk kinőtt már az 1868. évi törvény pályáiból, a foltozások pedig csekély értékűek. A tanítót köztisztviselővé, állását tisztességes javadalommal ellátva, becsültté, keresetté kell tenni. Aztán szólhatunk a tanítóképzés és képesítés rendezéséről s fokozásáról.

Viszonyaink közt a tanítóképzők tisztán szakiskolák nem lehetnek. Még sok ideig általános képzettséget is kell adniok. Így a középiskolák, nevezetesen a gymnasium felső osztályai helyett végezniök kell ugy az alakú képzést, mint a művelt embernek általában szükséges ismeretekkel el kell látni az ifjúságot. Taní-

tani kell bennök mindazt és oly mértékben, mint a gymnasium tanít, kivéve a klaszikus nyelveket. Ezek helyett a paedagogiai és didaktikai tárgyak, továbbá az ének, zene, rajz veendőek fel.

Hogy a felvétel legalább 4 középiskolai osztály elvégzésével történhetik, a fentebbiek után feleslegesnek vélem kiemelni. Ép így a tanfolyamnak kötelezőleg 4 évben való megállapítását is, a jó felszerelést, ellátást és gyakorló iskolát. Óhajtom, hogy a tanulók segélyezésére, tanítókká nevelésére nagyobb gond fordítassék s ezzel a tanítói pályának minél kiválóbb ifjúság legyen megnyerhető.

A képesítésre nézve szívesen hozzájárulok Nagy László barátom ide vonatkozó tervezetének következő pontjaihoz:

„Az elemi néptanítói vizsgálat két részből áll, u. m. alap- vagy érettségi és képesítő szakvizsgálatból.

Az alapvizsgálat a 4 évfolyam elvégzése után teendő le az általános műveltségre vonatkozó tárgyakból. Ezen vizsgálat letévése mindazon jogokra képesít, melyekre a középiskolai érettségi bizonyítvány, tehát az egy éves önkéntességre s az egyetem bölcsészeti fakultásába, sőt bizonyos feltételek mellett a többi fakultásokba és a műegyetemre való beiratkozásra.

A néptanítói szakvizsgálat tárgyai az elméleti és gyakorlati paedagogia. E vizsgálatra jelentkezhetnek azok, kik az alapvizsgálat letévése után legalább egy évi tanítói gyakorlatot tudnak felmutatni, továbbá a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal bírók, ha az egy évi elemi iskola-tanítói gyakorlatot megszerzik és a tanítóképző-intézet külön tantárgyaiból (ének, zene, rajz) pótvizsgálatot állottak ki.

A tanítóképző-intézetek úgy rendezendők be, hogy a jelöltek a gyakorlati évet azokban is eltölthessék.

Mind az alap, mind a szakvizsgálat nyelve csak magyar lehet.“ (Lásd „Magyar Tanítóképző“ X. évfolyam II—III. füzet, 94. lap.)

Tisztelt Közgyűlés! Hazánk ezredéves fennállásának örömmünnepeit üljük a ránk jövő évben. Tudjuk a történelemből, hogy itt a hármabércz aljában, a négy folyó mentén, ezredéves életet a magyarnak testi és szellemi ereje, kiválósága, — vitézség és bölcsesség biztosított. Felvette a keresztyén vallást, átalakította törzsszervezetét, a nyugoti civilizáció elől nem zárkozott el, sőt védőbástyája volt annak századokon át. Mindig megértette az idők jeleit, levonta multjának tanulságait, s megtalálta az eszközöket, melyekkel létét állandóvá, maradandóvá tegye. Sok ezer veszélyek közt, népiroto viharok dulasai után, megfogyva bár, de törve nem, elérkezett ezredéves állami létének záró esztendejéhez.

A mult záloga a jövőnek. Az a belátás, az a bölcsesség, mely ezer év küzdelmei között fentartotta e nemzetet, szent örökség gyanánt száll át az utódokra. Mert hogy a belátásnak, a bölcsességnek döntőbb szerepe volt állami létünk fentartásának munkájában, mint egyedül a vitézségnek: történetünk fényesen igazolja. A belátás, a változott viszonyokhoz alkalmazkodás, a civilizáció iránt való fogékonyság és az állami lét fentartása eszközeinek megválasztásában nyilvánuló bölcsesség, az ősök ezen szent hagyománya, megtalálja az új ezredév küszöbén is a tényezőket. Sőt már meg is találta! Mert avagy mi tarthatná fenn, mi biztosíthatna jövődőt az idegen népek tengerében e rokotalan nemzetnek más, mint a cultura? Mi adhatna erkölcsi és szellemi erőt, mi állandósíthatná, tenné kétségtelenül megingathatlanná a suprematiát, e számra nézve kicsiny népek, még saját tűzhelye körül is más, mint a cultura?

Ily körülmények közt a cultura munkásaira szebb jövő vár. E szebb jövőt előkészíteni, az új ezer éves élet hajnalán üdvözölni van hivatva a II-ik országos tanügyi congressus, melynek előkészítő munkálataiban egyesületünk is részt vett. A nevelés és oktatás munkásai jó reménységgel és nagy várakozással néznek e congressus elé, mely, ha az előjelek nem csalnak, a tanügyi embereit közelebb hozza, hogy egymást és egymás munkáját megismerjék, megértsék és megbecsüljék. Ez lesz az alap, melyen a cultura munkásainak szebb jövője fölépül.

Tisztelt közgyűlés! E szebb jövő felderültét hirdetve, édes reménységek között, szívből üdvözlöm e gyűlésen megjelent t. tagtársakat s a gyűlést ezennel megnyitom.

Debreczen, 1895. július 6.

Kovács Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Őszinte hangok.

„Ne légy felettébb igaz.”

Biblia.

Régen figyelemmel kísérem azon áldástalan tollharcot, mely e becses lap hasábjain pro et contra Erőss Lajos, dr. Szabó Aladár, Szalay József és Ferenczy Gyula kollegáim között folyik.

A nélkül, hogy barátja volnék a meddő vitaközlésnek, nolle velle indítva érzem magamat, mint a szabad véleménynyilvánításnak meleg keblű harczosa és támogatója, hogy a kollegáim között szóban forgó ügyszékely tehetségem és legjobb belátásom, tapasztalatom szerint én is hozzá szóljak.

Mindenekelőtt kijelentem, hogy én személyi vonzalom és cimboráskodás nélkül, az Erőss Lajos és Ferenczy Gyula kollegáim pártjára állok; és ő nekik adok minden tekintetben igazat, mint egészséges nézetű férfiaknak.

Szalay József és dr. Szabó Aladár urak nagy tudománya, hitküzgősága, jóakarata előtt mindig meghajlom; de én az ő általuk követett irányt, működést, apostolkodást, azt e ma nagyon divatba jött belmissiói evangélizálást, nagyon beteges képzelgésnek, — az eddigi egyszerű, buzgó, csendes, a lelkeket kielégítő egyházi élettel való kaczerkodásnak tekintem.

Minden kornak meg szokott lenni a maga divatos eszméje; ilyen divatos eszméje korunknak egyházi téren a belmissió sürgetése; és annak a gyakorlati életben való alkalmazása, melyben bizony, mint a körülmények itt-ott igazolják — nincsen semmi köszönet.

Az orvosság — rosszabb a betegségnél! . . .

Mi az a sokat hangoztatott „belmissió?” melylyel a szegény papok nyakán követelőznek mai napság egyházunk új apostolai? A cura pastoralisnak minél szélesebb körben való gyakorlása? vagy túlhajtása a prédikátori teendőknél? s a papoknak házról-házra való futkározása? vagy családi istenítiszteletek rendezése; szokásba hozatala? vagy utolsó kenettel való folytonos házalás? . . . vagy vallásos iratok gyártása, elárúsítása? . . . szóval oly nélkülözhető, eddigelé hazánkban ismeretlen idegen növény, melyet körülírni, melyet helyesen felfogni és értelmezni alig lehet.

Van, kedves és nagyrabecsült kollegáim annak a szegény papnak itt-ott elég terhe, elég baja, elég kötelezettsége; mire való tehát attól folytonosan követel-

lőzni? mire való azt kívánni, követelni attól az élet-emésztő gondjaival küzködő szegény paptól, hogy többet tegyen mint a mire elhivatott, felhatalmaztatott, kiküldetett?

De a mi több és aggasztóbb s figyelemreméltóbb e kérdésnél, ha mi csak a vallásos iratkákkal házalunk, házról-házra futkározunk imádkozni, Irást magyarázni, szóval ha helyükbe visszük a szent lelket a híveknek*, akkor mit csinálunk templomainkkal? hiszen már is egyik bűne ennek a kárára felvilágosodott kornak, — miszerint a templomok napról-napra néptelenednek elfele.

Nekünk prédikálnunk kell az ígét alkalmas és alkalmatlan időben; a gyülekezetben kell hirdetni a Krisztust, nem pedig magán házaknál, vendéglők „dísztermeiben” vagy másféle épületek díszcsarnokaiban estélyeket rendeznünk, vagy utazgatnunk ide-oda, arra nem hivatott Timótheusokkal kezefogva, — ily papi működéssel csak a templomtól kergetjük el a hívet, nem hogy közelebb hoznók azokat az egyházhoz.

A protestántizmus legerősebb küzdelmeiben, midőn mint a pálma a reáakasztott teher alatt megizmosodott, nem szorult a belmissiói tevékenykedésre, s mégis valának gályarabságot kiállott derék, áldásosan működő papjai, kik a protestántizmus testébe éltető vért öntöttek, a nélkül, hogy faluról-falura, házról-házra futkároztak volna; a nélkül, hogy egyik-másik szegény jámbor iparossal fogtak volna kezét Isten országa terjesztésében; a nélkül, hogy a Hornyánszky-féle kiadó cégnek hasznát hajtani igyekeztek volna.

Igen! mert abban az időben a hit, a lélek kötötte, fűzte össze egymással a keresztyén hívet, nem a „Hajnal“-féle ephémérszerű lapocskák émelygős, tulságba hajtott pietisztikus cikkei, melyek rendesen oly idegenszerűek, annyira nem az egészséges magyar gyomor-nak valók, — hogy szinte az ember, ha azokat olvassa, idegessé lesz tőlük; s nem annyira hitbeli őszinte buzgóságot, mint sok nagyképűsködési álszentekedést olvas ki belőlük.

Legyek, maradjak rossz írásmagyarázó, de nekem ez a meggyőződés.

De mire vezet végeredményeiben ez a becézett gyermek; ez a divatszerűen felkapott hangoztatott belmissiói munkálkodás?

Semmi jóra! Semmi másra, mint templomkerülésre, nazarénizmusra, baptizmusra.

Köszönöm szépen ezt az apostoli működést! de nem kérek belőle! . . .

Az egyház organikus testét szétmarczangolni, a hívet különböző aklokba terelni; — a papokat az ide-oda futkározatás által búcsújárásra kapacitálni; — bizony nem Isten szolgálóihoz illő szereplés; bizony nagyon felette czéltévesztett munka, uraim!

De meg kell ahhoz egy kis önmagunk fitogtatása, egy kis hiuság is (nevezzük szent hiuságnak), hogy egyik-másik pap nyakára eklézsiájába elmenjünk, az Irást magyarázni jobban, mint annak az egyháznak a lelkése; mivel az ilyenféle szereplésben csakis ez az elrejtett, az utógondolat.

* Boldog Isten, hogyan lehet a cura pastoralisról egy lelkésznek ilyen hangon beszélnie?! Ugyan mit mondana a cikkiró úr egy olyan theol. tanárra, ki azt tűzné életelvül, hogy az előadásokat tehetsége szerint megtartja, de a tanárikari gyűlésekre, hol a vezetése alatti ifjuság szükségei jobban feltárulnak előtte, mintha csak a kathedrálól látja maga előtt hallgatóit, s a mely gyűléseken ő a theologus ifjak jótéteményezési ügyeibe befolyhatna: no oda nem jár el. Azt hiszem, hűtlen sáfárnak tekintené ő az ilyen theol. tanárt. Keresse meg ezen példám és az általa, cikkében vallott elvek közt az analogiát.

Hely. szerk.

A tanár maradjon a maga tantermében, és ott hirdesse világboldogító eszméit, — a pap pedig menjen a szöszékbe (ne pedig faluzzék) és ott tanítson, feddjen, dorgáljon, prédikálja az igét, a Krisztust, — a ki nem hagyá parancs gyanánt hátra az ő tanítványainak azt, hogy felolvasásokat tartsanak, apró-cseprő iratkákat (mint a katolikusoknál szokták a szentképeket) osztogassanak, házalgassanak; próféta-képezdét állítsanak, kontár prófétákat maguk közé vegyenek, hanem csak annyit mondott: „elmenvén tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket!” . . .

Még utóljára annyira fajul a belmissiói működés, a „házilag kezelt” istenitisztelet folytán, miszerint a szülék magok megkeresztelik az ő gyermekeiket.

Sok minden megtörtént, s sok minden is meg fog még történni e világon! Semmi új dolog nincsen a nap alatt.

De ne feledjük e kérdésnéi uraim, azt sem, hogy ha valamely növény vagy virág, az ég alj, a talajviszonyok folytán egyik másik vidéken, országban szépen diszlik, virágzik, gyümölcsözik: másutt nem képes megélni, s nem válik be, nem hozza meg a maga hívánt gyümölcsseit.

Ne hivatkozzanak tehát mindig arra a „külföldre.” A parasznyi határon, általában a sovány Nyíren, nem hajt a narancs, a citromfa, ide csak akáczfa való; — az eszkimó nem él meg Debreczenben!

A mi a külföldön beválik, nálunk nagyon sok esetben hogy úgy szóljak, majmolás, mely nyakát töri.

Ne az ilyen eszmék hangoztatásával, a világra való ráerőszakolásával igyekezzenek kollega úrék a papságot, a világot boldogítani. Más oldalát vegyék figyelembe az egyházi élet pyramisának, a mely sötétebb, a mely oldalra nem süt úgy a nap. Más irányban érvényesíthetik tehetségeiket, hitbéli buzgóságukat, jóakarataikat.

A nyomorral küzdő ref. papság anyagi helyzetét igyekezzenek jobbá, tűrhetőbbé tenni, mivel aggasztó hírek érkeznek nap-nap után Jeruzsálemből, hogy az oltárok kezdenek üresen maradni Léviták hiányában; kezdenek a papnöveldek néptelenné lenni, mivel a szegény sokat küzdőt fiatal ember 300 frtos apostolkodás után nem nagyon vágyakozik, koldustarisznyát nem nagyon szívesen óhajt a nyakába akasztani.

Ha nem lesznek Léviták, ki hinti meg akkor áldozati vérrrel az oltárokat? talán egyik-másik molnár vagy eszmadia, kik a „belmissió“-i intézmény prófétaképezdében növekedtek?!

Ha igen?! akkor jó éjszakát neked magyar protestáns egyház!

Nem a csillagot teszik elébb a toronyra, hanem fundamentumot vetnek előbb. Ne ábrándozzunk a holdvilágnál már mindig, hanem kereskedjünk a sötétben is, s alól kezdjük a munkát, az alapozásnál.

A protestáns egyház oszlopait: a papokat igyekezzenek önök jóakarattal kedvezőbb helyzetbe juttatni valahogy. A papság anyagi helyzetének javítása érdekében harsogtassák a kürtöt, mely rongálja le, nem Jérikó (mert azzal semmire se mennénk), hanem a nyomorúság falait.

Ez az eszme legyen önök előtt is az „egyedül idéző” ez legyen a verbum regense működésüknek; többet, Isten előtt (kedvesebbet cselekszenek ez által, mint a belmissiói működés émelgyős, érzélgőségű fajuló, meddő virágokat termő phantasmagóriájának terjesztése által.

Nekünk protestánsoknak legnagyobb bajunk az, hogy sokat szeretünk beszélni, gyűléskezni, tervezni,

sokat szeretünk vitatkozni, sokat szeretünk irkálni, szeretjük a ködöt vagdalni, elérhetetlenek után esengünk, szeretünk okoskodni a szabad vizsgálódás elvéből kifolyólag; tenni, cselekedni, alkotni már nem szeretünk annyira; „a tett halála pedig az okoskodás!”

A pápisták nem okoskodnak annyit, nem zsinaltnak annyit, nem hoznak annyi paragrafust halomra, hanem tesznek, cselekesznek; egyházuk élő, virágzó, hatalmas, uralkodó, a világi elemmel dacoló; — igen! mert ott náluk a papság („a föld savai”) egy test, egy lélek; a mi egyiknek fáj, érzi a másik is; egy hit lelkesíti őket; az erősebb segíti a gyengébbet; nagyobb náluk a közszellem, mint mi nálunk; szóval ott a papság nem kénytelen a legkisebb egyházban sem, parasztemberhez hasonlóan földet túrni; nem hajtja ott örülésbe a kétségbeesés a legutolsó egyház papját sem; míg mi nálunk, a pappal, annak jövőjével, annak existenciájával, attól kezdve, a mint a szentelési aktuson keresztül esett; s Debreczenben a banketten (legnagyobb része) életében utóljára jól megebédelt, mondjuk: utóljára lakott kedvére jól; attól kezdve az Istenen kívül senki sem gondol vele; sőt ha panaszkodik, ráfogják: „élhetetlen” s ha a domestikához adósságai következtében segélyért folyamodik, elutasítják kérvényével, intve, hogy legyen takarékos s ne csináljon adósságot, mivel a domestika elforgácsolt koldus alamizsnája, elrészletezett 30 (!!!) forintocskája úgy se tudná a sárból kihúzni az illetőt.

Protestáns emberek vagyunk, ne áruljunk tehát zsákban macskát; mint az igazság hirdetői, mondjuk meg az igazat a hogy van, a „mit fülbe sugva halloatok, azt a ház tetejéről prédikáljátok”, mondá az Idvezítő.

De hát hiába beszélem én ezt? jól tudom, hogy siket fülekre talál az én beszédem. Ez eszme még nem divatos ma, ettől mindenki fázik; sokan meg a husos fazekak mellett ülve, melleiket verve, dicsekedve így szólnak: „én nem olyan vagyok, mint e publikánus” — tehát törődjék ki-ki a maga bajával; a kinek a foga fáj, tartsa rajta a nyelvét!

A papság helyzetének a javítása nem bel, de égi missió lenne; ezt a missiót sürgessék, ezt harsogtassák, ezt az égi missiót emeljék érvényre, ezzel cselekedjenek csudákat, akkor nevüket szelíd mosolylyal a halhatatlanok közé beírják!

Ne ábrándozzunk tehát kollega urak, s ne legyünk felettebb igazak; éljünk, járjunk a földön, ne a levegőben, míg emberek vagyunk; az ember, a pap nemcsak Isten igéjével, de kenyérral is él; ne láttassunk mi jót cselekedni, mellünket verve az utcafeleken, ne tegyünk czégért sípolással, s ne hivalkodjunk emberi módon a mi bölcseségünkkel, mert „az emberek bölcsesége az Irás szerint Isten előtt bolondság!”

Jármi.

Kósa Ede.

IRODALOM.

Wéber Samu: Grádeczi Stansith Horváth Gergely és családja. Történelmi korrajz. Késmárk. Sauter Pál könyvnyomdája. 1896. Ára?

Szepes-Béla érdemes és tudós ágostai evangélikus lelkésze fenti cím alatt ismét egy új füzetet irt és adott ki a szepesmegyei történelmi társulat segélyezésével. 149 lapon rövid előszóval s az eredetiekből másolt mellékletek és pontos tárgymutató kíséretében I—XI fejezetben adja Grádeczi Stansith Horváth Gergely életképét

(s egyszersmind családja történetét). „ki egész élete folyamán és annak minden pontján szóval és tettel az eszme nagy embere vala, ki a tudományt fejlesztette, a hit- és valláséletet ápolta és az egyházat támogatta” (Előszó). Adja pedig ez életképet és korrajzot a legnemesebb történetírói czélzattal, hogy a benne bemutatott XVI-dik századi nagy alak (1558—1597) „áldott emléke irányítsa a mai anyagi világ lépteit az eszme és a szellemvilág halhatatlan országa felé” (u. o.).

Nem tartom magam ez anyagi világ elvakult katonájának: de azért rám is igen lelkesítő hatást gyakorolt Wéber ez új munkája, s épen ezért melegen ajánlom megszerzését és elolvasását másoknak is, kik benne a vonzóan írt korrajzot is meg fogják találni, mint én megtaláltam. Szerzőnk szereti a történeti búvárkodást: lelkesül a nagysáért, mely gyönyörűséget és dicsőséget talál Isten országának szolgálatában; szereti szép hazánkat s közelebből kedves északi vidékeket, szűkebb hazáját: hogyan nyújthatna hát érdekes, értékes és kellemes olvasmányt?! Sajnos, hogy különben egészen gyakorlott, jó nyelve olykor-olykor megdöczen („eredete származtatik le” 3. l.; „férfias ellenállás által negyedik ízben lettek elkergetve”, 11. l.; „a vár anyagi oldalanehézségeinek elhárítására” 15. l.; „a mágnások között csak három család hű maradt katolikus hithez” 30. l.; „mindenki mosdatlan, kik a Jézus Christustól nincsenek megmosva” = „omnes illoti, qui a Jesu Christo non sunt loti”, 38. l.; mutasd meg erény-erődöt”, 47. l.; „áldástettek”, 49. l.; „Horváth sem zárkózott el tanulóinak örömétől, hanem úgy osztotta azt, a mint a többi tanártársai is”, 63. l.; „az eredmény itt is kimaradt”, 82. l. stb.); hijába, ez a legtöbb esetben talán egészen természetes átka a többnyelvűségnek! Ezúttal is csak nyomdai viszonyainknak rovom fel az itt-ott — a „Helyreigazítások” közlése mellett is — bentmaradt sajtóhibákat (hiteivéve, e. h. *hiteivére*, 2. l.; ez, e. h. *ezt*, u. o.; említetik, e. h. *említettik*, 4. l.; ins spinis, e. h. *in spinis*, 42. l.; rethorikát, e. h. *rhétorikát*, 52. l.; ez nevezetes, e. h. *e nevezetes*, 78. l.; 1895, e. h. *1795*, 100. l. stb.); és sajtóhibának tartom azt is, hogy szerzőnk „concordia formula”-t ír, és pedig többször (35. l., 46. l., 71. l.), mert később (78. l., 80. l.), ugyancsak többször, a helyes „formula concordiae” címmel találkozunk. A kicsinységek között bátorkodom megkérdeni az igen tisztelt szerzőtől, hogy a 86-dik lapon közlött idézetnél nem amaz ösmeretes versszaknál hagyta-e cserben emlékezése: „a derék nem fél az idők mohától; a koporsóból kitor és eget kér”...?

A mi magát Grádeczi Stansith Horváth Gergelyt illeti, reá vonatkozólag, e derék munka nyomán, röviden csak a következőket említem meg. Atyja Márk horváth őskóttól származott, törökverő, vitéz katona volt, kit Ferdinánd király 1548-ban nemesi oklevélre méltatott (8. l.), 1559-ben pedig a bárói rangra (19. l.). Óriási vagyon ura s mint ilyen, nagy befolyású híve a reformációnak, ki Szegedi Kis Istvánnal a legbensőbb viszonyban állt (20. s k. lk.). Halálakor (1561; 25. l.) fia, a mi Gergelyünk, 3 éves vala (22. l.), kiről atyja valósággal megható, mondhatnám, kínos aggodalommal gondoskodott (23. kk. lk.). Gergelyt már gyermekkorában prot. szellemben nevelte mostoha anyja Bóth Ersébet (29. l.) s későbbben is prot. iskolákban folytak tanulmányai és pedig annyival inkább, mert atyja még életében fölkérte a híres prot. Nadasdy Tamást fia oltalmazójául (30. l.). Majd 1574—1581. külföldön tartózkodott s tanult a leghíresebb egyetemeken s e mellett utazgatott, tapasztalatokat gyűjtve. Mellesleg jegyzem meg, hogy ily

hosszú, *hét évi* külföldi tartózkodás csak megteremhette a maga drága gyümölcseit. Mily értéktelen lehet ezzel szemben az a néhány *hónap*, melyet némely mai ifjak szoktak külföldön tölteni, nem ritkán a nyelv nagyon vékony ösmerete mellett s úgy, hogy voltaképen csak utazgatnak, a helyett, hogy egyik vagy másik egyetemben letelepednének. Ez sem nem tanulmányozás, sem tapasztalatgyűjtés — legfőlebb akadémikus (!) kējútázás. — Lett is Horváth Gergelyből igazi tudós és nagy ember. Értette a klasszikus nyelveket — még a hébert is — teljesen (44. l.); Wittenbergben előadásokat tartott s csak a honvágy óvta meg, hogy profeszszornak is végképen ott ne maradjon (32. l.). Írt több önálló művet (44 k. lk.); kora legnagyobb és legtudósabb embereivel állt barátságban (32 s k. lk.), — mint theologus a lutheri orthodoxia híve volt (46. k. l.). Sokat látott ember létére is nagyon szerette hazáját (47. l.): Nagy-Eőrön (Szepeesség) főiskolát alapít, a maga kastélyában iskolaszobákat rendez be (50—51. l.), az intézetet ő maga vezeti s mint tanár előadja a dialektikát, a rhétorikát és az éthikát (52. l.) stb. stb., — úgyhogy kora költője méltán magasztalhatta őt „a nemesség virágjának, a bárók kiváló díszének, a nagyságos sokaság első legnagyobb dicsőségének” (48. l.).

Szerzőnkrol e művéből is megtudjuk, hogy a szabadabb theologiai felfogásnak hódol (46. l., 72. l.); ennek tulajdonítom, hogy a 70. lapon legyengítette a Luther úrvacsorai tanát. Luthernél ugyanis nem lehet szó az úrvacsorában „lelki élvezetről”. Különben jól tudja ezt maga Wéber is, mutatja műve 72. lapja: „a hívő tényleg és lényegileg szájjal élvezi Krisztus testét és vérét” (Conf. Aug. X. „docent, quod corpus et sanguis Christi vere adsint et distribuantur vescentibus . . . et improbant secus docentes”; hát még aztán a Form. concord. VII. „credimus, quod in coena dom. corp. et sangv. Christi vere et substantialiter sint praesentia, et quod una cum pane et vino vere distribuantur atque sumantur!”).

Még egy megjegyzést! Szerzőnk a 31. lapon megkoczkáztat egy konjekturát. Azt mondja: „Feltűnő, hogy Frankl („A hazai és külföldi iskolázás a XVI-ik században.” 1873.) a wittenbergi egyetemen tanult magyarországi ifjak között nem említi Horváth Gergelyt, *hacsak az 1577-ik évben felemlített Georgius Szepeusius kifejezés alatt nem lappang a mi Gergelyünk.*” Tehát ő lehetőnek vélné, hogy a nagy-eőri s így szepeességi (2. l.) Horváth Gergely így említtetnék a külföldi tanulók névsorában: Georgius Szepeusius (= Szepeességi = scepusius, scepusiensis). E konjekturát nem lehet szerencsésnek mondanunk, sőt egyenesen *lehetetlennek* kell nyilvánítanunk. 1-ször, mert Franklnál (a 311. lapon) Georgius (= György) a keresztnév és nem Gregorius (= Gergely), már pedig György nem = Gergely; e két név között jól ösmeri a különbséget a Frankl névsora is, p. o. id. műve 309. lapján megemlékezik: Gregorius Szigethi-ről és Georgius Sommer-ről; s 2-ször, mert a vezetőknév sem lehet *Szepeességi*. Wéber ugyanis hibásan írt át Franklót a maga művébe Szepeusius-t, Franklnál e név így van írva Szepeusius. Már maga ez az alak gyanus, azt mutatja, hogy e szóban egy *Szepe*-en kezdődő név lappang s nem egy *Scep*-en kezdődő (t. i. a *scepusius*, *scepusiensis* = szepeességi). Mindent tisztán látunk, ha beletekintünk a mi főiskolánk könyvtárában „Bursa Wittenbergensis” cz. alatt őrzött kéziratba, melynek 18-dik lapján e bejegyzés olvasható: „Georgius Szepeusius, 1577.” Én nem tudom, hogy honnan vette Frankl a maga Szepeusius-át, de azt látom, hogy csak az elejét (*Szepe*)

írta jól e szónak s nem egyszersmind a közepét is, mert ez nem *pus*, hanem *pes*. Úgyhogy világos, hogy itt nem *Szepességí* (= Scepunus) *Gergelyről*, hanem *Szepesi* (= Scepunus = Szepunus) *Györgyről* van szó. Tehát a Wéber konjekturája elesik. Az elmondottakhoz még megemlítem azt is, hogy a „Bursa“ is jól ösmeri a különbséget Georgius és Gregorius között, p. o. a 13-dik lapon megemlíti *Gregorius Szigethius* (= Szigethi, Franklnál); s hogy a „Bursa“ *Scepunus*-át csakugyan Szepunusnak kell olvasnunk, egészen bizonyos abból, hogy e kézirat a 17-dik lapon (1575-ről) egy Stephanus *Scepunus*-ról emlékezik meg, mely név nem lehet más, mint *Szepesi*, s a melyet maga Frankl is (a 311. lapon) *Sepschius*-nak ír. Az is figyelemre méltó, hogy a Frankl névsorának van tudomása *szepességí* tanulókról is, mert benne (lásd id. műve 310—311. lapjait) ott találjuk e megjegyzést: *Tobias Turner, Johannes Turner, — fratres Scepunusii*. Vajjon nem ez tévesztette-e meg Franklt?

En köszönetet mondok a derék Wébernek az élvezetért, melyben ez új műve tanulmányozása közben bőségesen volt részem s a megtisztelő bizalomért, melylyel munkája ösmertetéséért hozzám fordult; s viszont Lapunk t. olvasóit fölkérem, hogy e könyvecske megszerzése s elolvasása által szerezzék meg magoknak ők is amaz élvezetet.

Debreczen, 1895. július 16.

Dicsőfi József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lelkészképességi vizsgálatok.** Főtiszteletű *Kiss Áron püspök* úr a nt. esperes urakhoz a következő leiratot intézte: A lelkeszképességi vizsgák kezdetül a f. évi *szeptember 16. és következő napjait* találom kitűzendőnek. A vizgát tévő atyafiak szept. 15-én d. u. 4 órakor jelentkezendők lesznek hivatalomban; és pedig az I-só képességi vizgát tevők leczkekönyveikkel és végbizonyítványaikkal. A vizsga tárgyait képező tudományok köréből szabadon választott témáról otthon készített tudom. dolgozataikat azonban f. évi szept. 1-re előlegesen küldjék be hozzám, mellékelvén ahhoz, a theologiai tanfolyam hallgatása alatt készített írásbeli munkálataikat is; a II-ik lelkeszképességi vizgát tevők a következőkről készítsék dolgozataikat: a) *egyházi beszéd*, alapíge I. Kor. II. rész, 5 vers, („a ti hitetek ne álljon embereknek bölcseségén, hanem a Krisztus erején); b) *kátémagyarázat*, a XXII-ik Urnapra (a feltámadás és örökéletéről). Az egyházi beszéd elő- és utóimával készítenő és betanulandó leszen. E vizgát tevők esperesi és szolgálati bizonyítvány mellett, dolgozataikat szept. 1-ig szinte hozzám terjeszszék. Felhívom ennél fogva Nagytiszteletűségeket, hogy mindezekről az illető atyafiakat mielőbb tudomásba helyezni méltóztassanak. Teljes tisztelettel vagyok Feketehegy-fürdő, 1895. július 25-én, *Kiss Áron*, püspök.

— **Protestáns püspökök értekezlete.** A protestáns egyház összes püspökei, mint olvassuk, augusztus hatodikán értekezletet tartanak Miskolczon. Az értekezlet tárgya lesz a protestáns lelkeszkész eljárása az egyházpolitikai reformok életbelételezése alkalmából.

— **A debreczeni egyházköztség presbyteriuma** tegnap délután tartott ülésén két levelével foglalkozott *Dávidházy J.* esperesnek, melyek elsejében a pályázati hirdetés közzététele ügyében, a választási határidőnek egy héttel hátrább tétele mellett intézkedik, s a másikkban, az egyházi törvény 181 §-ára való komoly figyelemztetés mellett, ismételten felhívja a presbyteriumot, a választásra vonatkozó intézkedések megtételére. Hoz-

szas vita után, névszerinti szavazás mellett, 7 ellen 14 szavazattal kimondta a presbyterium, hogy az esperes intézkedéseit nem hajtja végre s ellene fölír az egyházmegyéhez. A pályázati hirdetményt felsőbb és illetékes útasítás szerint közöljük.

— **Zoványi Jenő úr megjegyzése.** A „Sárospataki Lapok“ f. évi 29. számában, a vezércikk végén *Zoványi Jenő* lekipásztor úr idézi egy soromat, melyet a „máramaros-szigeti út rajza“ című leírásom végén tettem, t. i. ezt „ez áldatlan politikai tusa a (debreczeni) egyház bárányos zászlaját kezdi szétrepesztetni“, s oly következtetéseket von abból ki, melyek ezen sorból ki nem húzhatók, p. o. hogy én *új orthodox* és *kormánypárti* szenvedély által tettem elfogulttá; és *Mitrovics Gyuláról* nem tudnék egyebet, csak azt, hogy a függetlenségi párt mellette foglalt állást! A nyilvánosság előtt én is kérdehetem: miként olvashatott ama soromba bele ily okoskodásokat? Honnan tudja Z. úr, hogy én kormánypárti, s pláne szenvedélyes vagyok? Ezt ő nem jogosult állítani rólam. En a politikától hét év óta távol tartom magamat. En papban nem politikai álláspontot nézek és keresek, hanem hű református, hű kálvinista és szilárd hitvallásu embert. Szerintem a pusztán „ékes szavú szónok“-ság, vagy „kitűnő tudós“-ság még magukban nem elegendő minősítvények egy református lelkipásztorra nézve; lángszónok volt *Lang Henrik*, de Debreczenbe nem óhajtanám; kitűnő tudós volt *Strauss Dávid*, de ilyet sem kérek Debreczen számára. Az pedig, hogy a debreczeni egyház polgárait — és pedig az értelmiség legsúlyosabb és önnön ítéletükön mozgó felszínét, csakugyan mozgalomba hozta, s a választókat két táborra tépte szét *M. Gy. úr* fölléptetése, oly való történeti tény, melyet a történelmi érzékkel bíró *Z. J. úr* sem tagadhat. *Dicsőfi József* úrra tett magasztaló és lekötölező nyilatkozatára nem én tartozom felelni. Engem egyedül a hittani állásom irányoz és nem politika; hit dolgában sem szoktam pusztán a többséggel úszni, azért mert többség. Az 1529-iki nagy protestatio szerint: az Isten dicsőségét illető dologban a politikai többség döntőnek el nem fogadható: akár kormánypárt, akár függetlenség körében vergődjék össze az a többség. Debreczen, 1895. jul. 25. *Balogh Ferencz*, hittanár.

— **Főiskolánk tanszakainak évi értesítői**, illetve évkönyvei az elmúlt tanévről a miatt nem jelenhetnek meg és nem küldetethetnek szét a szokott rendes időben, mert az évezredes ünnepély alkalmára díszes illusztrációkkal gazdagított példányok készülnek, melyeknek kiállítása sok időt igényel. Szolgáljon ez az értesítés megnyugtatóul mindazoknak az érdekelteknek, kik az igazgatóságához az értesítő megküldéseért folyamodtak.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. J. N.-k. Isten mentsen minket attól, hogy a „Keresztény“ és az „Ébresztő“ közötti, bizonyára nem épületes vitába mi is beengedjük lapunkat a „Felvilágosítás“ közlése által sodortatni. A cikke azonban sort kerítünk. — **Z. J. R.-a.** Egyáltalában nem tudom el sem képzelni, hogy lehetne hozzá jutnod ahhoz a schematizmushoz. Talán ér valamit, ha a baseli theologiai alumneum előjáróságának szíves közbenjárását kéred ki. Irj oda ily czimvel: An der Hausvater des theol. Alumneums zu Basel (in der Schweiz), Hebelstrasse 17. — **B. J.; V. Gy.; I. E.; M. L.; Sz. L.** urak cikkeire lehetőleg már a közelebbi számban sor kerül. Hála Istennek, nagyon igénybe van lapunk véve.

TARTALOM-JEGYZÉK: Tisztázzuk a kérdéseket. Csiky Lajos. — Mit cselekedjünk hát? Fekete Gyula. — Levél a szerkesztőhöz. Szabó Aladár. — Tanügy: Elnöki megnyitó beszéd. Kovács Lajos. — Közéletünk: Öszinte hangok. Kósa Ede. — Irodalom. — Különnfélek. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat

a **debreczeni** ev. reform. egyház Kossuth-utcai lelkészi állomására, mely *első osztályú* lelkészi állomáshoz a következő évi jövedelem járul:

A) az egyház részéről:

1. Komáromi-féle 2489. számú ház ondódi földjének jövedelme 50 frt; 2. fizetés készpénzben évnegyedi előleges részletekben 2000 (kétezer) forint; 3. stóla az általa sorrend szerint végzendő temetésekért egészen, a keresztelesekért és esketésekkért járó díjak pedig eddigi gyakorlat szerint a lelkésztársakkal megosztva; összes évi érték 400 frt. 4. Lakás természetben.

B) Sz. kir. Debreczen város részéről:

1. Bordeputátum czímen évenként 63 (hatvanhárom) forint; 2. 34 (harmincznégy) köbméter tűzifa beszállítva, értéke 96 frt.

A megválasztandó a debreczeni ev. reform. egyház-megye lelkészi gyámintézetének kötelezett tagja leendő, s mint ilyen tartozik egy évi fizetésének felerészét, a stóla kivételével — az alapszabályok 4. §. 6. pontja értelmében — két év alatt kamat nélkül, azontúl pedig évenként 20% törlesztés s érvényben levő kamat mellett befizetni; e mellett évi részvénydíjat — a 4. §. 5. pontja szerint — 60 frtot tartozik fizetni a lelkészgyámintézeti pénztárba, mely évi összeg az első évben — ha egyházmegyénkben még ilyen nem fizetett — az ekkor fizetendő bekebelezési díjjal megkétszereződik; a más egyházmegyéből választandó családos lelkész részéről — az 5. pont szerint — 5 éven át.

Az ez állomást elnyerni óhajtok okmányokkal felszerelt pályázati kérvényeket 1895. augusztus hó 18-ik napjáig juttassák el *Dávidházi János* espereshez Kabára, utolsó posta helyben.

Kelt Debreczenben, 1895. július 18.

KISS ÁRON
püspök.

Pályásat.

A *sárospataki* ev. ref. főiskola jogakadémiáján egy nyilvános rendes tanszékre pályázat hirdetik. E tanszékhez jelenleg heti 11 órával, a magyar magánjog, osztrák magánjog, kereskedelmi és váltójog előadása van kötve. A tanszéknek a közel jövőben várható új rendezése folytán e beosztás részben módosulni fog.

Javadalom: 1300 frt törzsfizetés, 300 frt lakbér, 100 frt ötödéves korpótlék, mely ez idő szerint 400 frtig emelkedik, és az 1894: XXVII. t.-cz. által biztosított nyugdíj.

Pályázók folyamodványaikat jogosítottságukat igazoló okmányaikkal (egyh. törv. 488. §.), rövid életrajzzal felszerelve, a tiszáninneri ev. ref. egyházkerület főtisztelendő előljárásihoz czimezve *f. évi augusztus 20-ikáig* a sárospataki ev. ref. főiskola akadémiai igazgatói hivatalához küldjék be.

Az állomás f. év okt. 1-én foglalandó el.

Kelt Miskolczon, 1895. jul.

Kun Bertalan,
tiszáninneri ev. ref. püspök.

Pályásat tanári állásokra.

A *hajdu-nánási* ev. ref. hat osztályú gymnasiumban üresedésbe jött *német-magyar*, esetleg *német-latin*, továbbá *magyar-latin*, esetleg *rajzoló geometria-szám-tan* tanári tanszékre pályázat hirdetik.

Fizetés: 1200 frt, melyből 200 frt lakbér, az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve. — Ha

okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is, ez esetben azonban a fizetés 900 frt, melyből 100 frt lakbérnek tekintetik.

A kivánt oklevéllel bíró egyének egy évi sikeres működés után állandósíttatnak, a midőn is az országos tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagjai leendenek.

Nem okleveles egyének csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre választatnak, de ha ez idő alatt a kivánt tárgyakból oklevelet szereznek és sikeres működést mutatnak fel: a következő évben mint rendes tanárok állandósíttathatnak. Végre, ha okleveles, de nem a kiirt szakokból képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1200 frt lesz.

A megválasztottak állomásaikat f. év augusztus végén, legkésőbb szeptember 1-én elfoglalni kötelesek; okleveles és családos egyének 40 frt, okleveles nőtlen egyének pedig 15 frt útiköltséget kapnak, mely összeg azonban, ha állomásuktól 3 év eltelté előtt bármilyen okból megválnak, az egyházi pénztárba visszatérítendő lesz.

Megjegyeztetik, miszerint a gymnasium teljessé tétele és állami segélyeztetése iránt a nagyméltóságú miniszteriumhoz a felterjesztés megtétele s az ügy kedvező elintézése esetén a tanári fizetések annak megfelelőleg fognak rendezetni.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányait s eddigi alkalmazásukat feltüntető hiteles okmányokkal, végre orvosi bizonyítvánnyal felszerelve f. évi *aug. hó 15-ig* az ev. ref. egyház elnökségéhez küldendők.

Kelt H.-Nánáson, az 1895. évi június 28-án tartott egyháztanács gyűlésben.

2-2

Az egyházi elnökség.

Pályásat.

A *kis-újszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymn. igazgató tanácsa a *német-magyar nyelv és irodalom* rendes tanszékére pályázatot hirdet.

E tanszék a nagyméltóságú vallás és közokt. m. k. miniszter úr kinevezése alá esik.

Csak ev. ref. és ág. hitvallásúak pályázhatnak. Mindaddig, míg az országos tanári nyugdíj életbe nem lép, a kinevezett a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanári nyugdíj- és gyámintézetnek köteles tagja lesz.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályázhatnak, mely esetben a kinevezett, mint helyettes tanár nyer alkalmazást helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése: 1200, azaz egyezerkétszáz forint, 200, azaz kétszáz forint lakpénz az egyházi pénztárból előleges havi részletekben és négy ízben 50—50 frt ötödéves pótlék.

A helyettes tanár fizetése 800, azaz nyolczszáz frt, szintén előleges havi részletekben kiszolgáltatva.

A pályázók a nagyméltóságú vallás- és közokt. m. k. miniszteriumhoz intézett folyamodványaikat *folyó évi augusztus hó 4-ig* alóírott elnökségnél nyújtsák be.

E folyamodványokban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi netaláni alkalmazásuk, okmányokkal igazolandók.

A kinevezett tanár egy évi sikeres működés után állandósíttatik, hivatalát folyó évi szeptember 1-ső napján tartozik elfoglalni, szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is túlterheltségének kikerülésével előadni.

Kelt Kis-Ujszálláson, az ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsának 1895. év július hó 10-ikén tartott ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, igazgató tanács elnök.

2-2